

לעזרה (ובמל"מ הקשה על דבריו מסוגיא דשלא לשמה ריש זבחים). לכך נדריו יתלם בחצרות בית ה', דנתקיים כבר בהביאו לעזרה. אבל אסרו חג, היינו קרבן חגיגה צריך להביא עד קרנות המזבח שאינו יוצא ידי חובתו עד הזריקה.

האזינו לשאלות ונידונים נוספים מאת מרן שליט"א בקו 'ריתחא דאורייתא' שלוחה 1

פנינים ופרפראות בענייני פסח משולחנו של רבינו מרן עמוד ההוראה הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

נערך ע"י נכדו הרה"ג ר' חיים מלין שליט"א

הראשונה, והחכם צבי (סימן מה) כתב דידליק בשמן זית, דלא מקרי התחיל במצוה אלא הכנה והזמנה בעלמא.

אלא שאפשר לומר שאף השבות יעקב לא מיירי אלא כשכבר הגיע זמן חיובו, דהשבות יעקב עצמו הקשה על חידושו מהא דאיתא בבבא קמא (דף ט ע"א) דאם קנה אתרוג ומצא אתרוג נאה יותר, עד שלש במצוה יש להחליף, משמע דכשלא הגיע זמן חיובו מותר להחליף, ולכאורה הוא הדין בסוכה.

אולם יתכן דאדרבה דהכא לכו"ע אין להחליף את הסכך, דהחכם צבי דחה ראיית השבות יעקב, דבנר חנוכה לא מקרי התחיל במצוה, אלא הכנה והזמנה בעלמא עשה שדיבך הנרות בכותל, יעו"ש. ולפי"ז מכיון דבעשיית סוכה י"א דמקיימים מצוה בעצם עשייתה (עי' חשו"ק חמד סוכה דף ב ע"א), ואם כן לשיטתו אלו הרי עשיית הסוכה מצוה לעצמה, ואולי אין להחליפה בסכך יפה יותר.

אולם למעשה הביא רבינו מש"כ המשנ"ב (סימן תרמא סק"ב) דלכן היה ראוי לברך שהחיינו על עשיית הסוכה, ואין מברכים שהחיינו על שופר ומגילה, משום דשופר ומגילה עושים אותם לכמה שנים, ונר חנוכה נמי אינו מינכר שעושים לשם מצוה, יעו"ש. ומשמע מדבריו דאין מצוה מיוחדת בעשייתה, דאם נאמר דבסוכה איכא מצוה מיוחדת בעשייתה, מקרא דחג הסוכות תעשה לך, אם כן פשיטא דשופר ומגילה ונר חנוכה דאין מצוה כזו, אין לברך עליהם, וגם משמע מהמשנ"ב דבנר חנוכה יש מצוה בהכנתה דומיא דסוכה, אלא שלכן אין מברכין בהכנתה שאינו מינכר, והלא בזה נחלקו השבות יעקב והחכם צבי, ודו"ק.

7. גדר החיוב בהבאת הקרבן

רבינו שליט"א אמר לבאר את הכתוב "נדרי לה" אשלם בחצרות בית ה'", ושוב כתוב "אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח". והביאור בזה לפי תוס' חולין שאמרו שאדם מקיים נדרו בהביא את קרבנו

8. סיכך סוכתו בסכך ואח"כ מצא סכך נאה יותר

נשאל רבינו באחד שסיכך סוכתו במחצלת ישנה, והנה לאחר שגמר לסכך, עבר שם חבירו ושאלו 'מדוע אתה מסכך בכזה מחצלת ישנה, יש לי מחצלת כמעט חדשה שאיני צריך אותה ואתננה לך'. ונסתפק האם מותר להחליף את הסכך לאחר שכבר הניח את הישנה, או שמא אין זה ראוי?

והביא רבינו שדן בזה הגאון רבי אברהם יצחק גליק זצ"ל (מגדולי רבני הונגריה בשנות תר"מ, בעל באר יצחק על גיטין וחולין) בספרו שו"ת יד יצחק (ח"ב סימן קב), ומסיק דהא אמרו בסוכה (דף ט ע"א) דחל שם שמים על הסוכה, והיינו על הסכך וכמ"ש הט"ז (סימן תרלח סק"א) בשם הרא"ש, א"כ איך יבטל קדושתו משום הידור המצוה של השני.

והעיר על זה הגאון רבי שרגא פיויש שנבלג זצ"ל (מגדולי רבני אנגליה) בשו"ת שרגא המאיר (ח"ד סימן קיא אות ה) דצריך לומר דכוונת היד יצחק שרוצה להחליפו לאחר שכבר ישב בסוכה, ואז אמרינן דלא יחליף כיון דחל שם שמים עליו, אבל קודם שישב בסוכה לא חל שום קדושה, דהזמנה לא מילתא, כמבואר ברמ"א (שם ס"א).

והוסיף וכתב השרגא המאיר, דאם עדיין לא ישב בסוכה, יתכן דזה תלוי בפלוגתא השבות יעקב והחכם צבי שהביא הבאר היטב והשערי תשובה (סימן תרעג סק"א) לגבי אחד שהכין נרות שעה לנר חנוכה, ואח"כ הביאו לו שמן זית שהוא מצוה מן המובחר, דהשבות יעקב (ח"א סימן לז) כתב דידליק נרות שעה, דכיון דכבר התחיל בה, אין לבזות

בקרבנות מחמת הדין של מבחר נדריך, ואין ללמוד מזה לגבי מכשירי לולב לר"א.

5. מקום הנענועים בהלל

רבינו שליט"א העיר דבמשנה סוכה ל"ז ב' כתוב והיכן היו מנענעין, בהודו ובאנא ה' דברי ב"ה, ב"ש אומרים אף באנא ה' הצליחה נא. אמר ר"ע צופה הייתי כו' שכל העם היו מנענעין והם לא היו. וצ"ע הרי בית שמאי במקום ב"ה אינה משנה. ומה הי' מקום לדין, שהוצרך ר"ע לברר הדבר. ויש לבאר לפי דברי הריטב"א שהובא בביאור ה' הל' חנוכה [תרע"א ס"ב] שצייד שבעניני הידור אין את הכלל שהלכה כבית הלל, ולכן אמרו בגמ' שנהג זקן כדברי ב"ש, ע"ש. והכי נמי יש לומר שנענועין בהלל הוא ענין הידור. ואין בזה את הכלל שהלכה כבית שמאי.

6. שיר בקרבן תודה

אומרים בהלל "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא", ורש"י בתהילים מפרש אביא הנסכים על התודות שנדרתי, כמו שאמר לך אזבח זבח תודה. ועל אותו הכוס בשמן אקרא על ישועה זו, שכן אין הלוי אומר שירה אלא על היין. עכ"ד. ורבינו שליט"א העיר דמשמע ברש"י שהיו הלויים אומרים שירה על תודה שהיחיד מביא. וקשה, שהרי אין שיר הלויים אלא בקרבן ציבור כמבואר בערכין י"א ב' [ויעור"ש בתוס' ובפי' רבינו גרשום]. וצ"ע.

[וברש"י תהלים מ"ז עלה אלקים בתרועה בקול שופר, פרש"י שתוקעים בשיר על העולות והשלמים. ושם יש לפרש בכבשי עצרת, שהם שלמי ציבור. אבל תודה שהיא שלמי יחיד אין בה שיר].

ורבינו שליט"א הראה עוד לדברי התוס' בע"ז כ"ד ב' שאומרים מזמור לתודה על קרבן תודה. וכן הוא כבר בתרגום תהלים, שהוא 'שבחא על קורבן תודתא. אבל אין זה בשירת הלויים. אלא שהבעלים אומרו. כעין שכתב הרמב"ם [מעשה הקרבנות פ"ג ה"ג] שה' הבעלים אומר בשעת הסמיכה דברי שבח.

אמנם בדברי השיטה מקובצת בערכין י"א ב' מבואר שיש תודת חובה של ציבור, והיינו התודה שמביאים כשמקדשים את העיר ואת העזרות [עי' שבועות ט"ו א']. וכבר העירו גאוני פולין על דברי השטמ"ק מהגמ' בזבחים ה' א' דאין תודה בציבור.

ועכ"פ ברש"י כאן מבואר טפי שיש שיר בתודה שבאה על נדר היחיד. וצ"ע.

ודנו קמיה רבינו שליט"א ליישב באופן נוסף שכיין שגגין ועליות לא נתקדשו אפשר להניח את הסכך שם. אך רבינו שליט"א אמר שגם אם שייך לדון כן בבית המקדש, מ"מ אכתי לא יתיישב איך אכלו את לחם הפנים במשכן שילה ובנוב וגבעון, ששם לא הוזכר שהגגין לא נתקדשו ולכאורה הכל התקדש.

2. סוכה או לולה מה עדיף?

המטה אפרים דן באדם שאין לו סוכה ולולב ויכול ללכת למקום שיש אחד מהם מה עדיף, והסיק דמה שירצה יעשה. ורבינו שליט"א העיר שיש לדון בדבריו דהנה הרמב"ן פסחים ל"ה כתב בשם תוס' שאין אומרים מצוה הבאה בעבירה אלא כגון לולב שמהללים בו. ויש בזה טעם להקדים לולב לסוכה כעין שמצינו במנחות מ"ד ב' אליבא דרבי דיש לדון דנסכים עדיפי דנאמר שירה עליהם (ואף רבנן שאמרו להקדים מנחה לא נחלקו בעיקר הסברא אלא שגילה הכתוב בבאין עם הזבח). ואף שאין הדברים דומים צריך ראי' לחלק וצ"ע.

3. יו"ט ושבת וקידוש רק לשם יו"ט

רבינו שליט"א העיר שמי שקידוש קידוש היום ביו"ט שחל בשבת, ושכח שצריך לקדש גם מצד שבת. היתה דעתו על קידוש יו"ט בלבד. לא יצא ידי קידוש של שבת וצריך לחזור ולקדש. אבל אינו יכול לברך כעת הגפן, כי כבר בירך על היין, ושאלה זו קיימת גם באופנים אחרים. וסיפר שפעם הי' מעשה באדם שהי' רגיל לקדש בביהכ"נ, ופעם אחת לא קידש, ובביתו התחיל סעודתו כהרגלו בלי לקדש. ושתה יין תוך הסעודה. ואחר כך כשזכר תוך הסעודה שלא קידש, לא היה יכול לקדש כי כבר בירך הגפן. ובצד רחוק יש לדון, אולי אם יביא יין אחר שמברך עליו הטוב והמטיב יועיל לקידוש. כי אי"צ ברכת הגפן דוקא. אלא שיברך על היין.

4. מכשירי לולב ביו"ט שחל בשבת

הנה לדעת רבי אליעזר מכשירי לולב דוחין את השבת. והעירו לדון מה הדין אם יש לו לולב כשר, והוא רוצה לולב אחר המהודר יותר, האם גם לזה יחלל שבת אליבא דר"א. ובענין שמצינו [בגמ' מנחות ס"ד א'] לגבי קרבנות, שאם שחט בשבת ומצא אחר כך שמינה ממנה מותר לשחוט. אך רבינו שליט"א אמר דמסתבר דחילול שבת הוא היתר מיוחד

9. האם מותר לבנות סורגים מעל סוכת חבירו

נשאל רבינו במעשה שהיה, שאחד השכנים בבניין משותף רצה לבנות סורגים, והשכן שגר מתחתיו מחה בידו בטענה שהסורגים יהיו מעל המרפסת הפתוחה שלו, ובסוכות יפסלו הסורגים את הסוכה לפי שיטת הב"ח, הסובר שאמרינן לבוד לחומרא, וכמבואר בשער הציון (סימן תרכ"ס ק"ג), ואילו השכן הדר בקומה העליונה טוען, שאין צריך לחשוש לשיטת הב"ח כיון שהיא שיטה יחידה, ובאו לשאול הדין עם מי?

ואמר רבינו דהיה נראה שבמקומות שנהגו כולם לעשות סורגים, אין השכן התחתון יכול לעכב על עצם בניית הסורגים, כיון שאי אפשר לעכב על בניית דבר שהמנהג הוא לעשותו, אמנם יכול לדרוש מבעל הסורגים שישכך את הסורגים, כדי שלא יפסלו את סוכתו. אבל במקומות שאין מנהג ברור להוציא סורגים, נראה שהשכן התחתון יכול לעכב על העליון שלא יוציא סורגים, כיון שמעיקר הדין כל האויר שמעל המרפסת של דירתו עד שמי שמים שייכים לו, ויכול לעכב על הוצאת כל דבר מעליו, [אם אין בזה מדת סדום], ובנידוננו אין בזה מדת סדום, כיון שהמשנ"ב עצמו חשש לשיטת הב"ח. ואף אם ירצה השכן העליון להתחייב לסכך את הסורגים, יוכל השכן התחתון לטעון שאולי הסיכוך יעוף, ויעוין במסכת ב"ב (דף ז' ע"א) 'בדין קא מעכב', שבכל טענה שאין בזה מדת סדום, יכול לעכב על חבירו.

אך למעשה הביא רבינו שחמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל הורה בשאלה זו, שאין התחתון יכול לעכב, כיון שמעיקר הדין לא פוסקים את הב"ח, והתחתון יכול לברך לישב בסוכה. ואם רוצה לחוש לשיטת הב"ח יניח סכך לאורך הסורגים של העליון. [אך יש להקפיד שהשכן העליון לא יניח כריות וכדומה בתוך הסורגים במשך ימי החג, שאם כן לכו"ע יפסול את הסוכה שמתחתיו].

10. להודיע לאורח שסוכה זו מסוככת ע"י מעמיד דמעמיד המקבל טומאה

נשאל רבינו, לגבי תלמיד חכם המקפיד לא לאכול בסוכה שסוככה ע"י מעמיד דמעמיד המקבל טומאה, וכשיטת מרן החזו"א זלה"ה (סימן קמג אות ב) שכתב שלדין המחמירים במעמיד, יש גם להחמיר בסוכה שדפנות הסוכה מחוברות

במסמרים. ושאלהודי מה הדין כשאותו ת"ח בא לבקר אצלו בסוכתו, והמארח עצמו אינו מקפיד על כך, משום שסומך על המג"א והגר"א (סימן תרכ"ס ח), האם חייב המארח להודיע לתלמיד חכם שלא יאכל ולא יברך על סוכתו?

והביא רבינו מה שכתב הרמ"א (יור"ד סימן קיט ס"ז): 'מי שנוהג באיזה דבר איסור, מכח שסובר שדינא הוא הכי, או מכח חומרא שהחמיר על עצמו, מותר לאכול עם אחרים שנוהגים בו היתר, דודאי לא יאכילוהו דבר שהוא נוהג בו איסור.'

וכתב שם הש"ך (סק"כ) את החילוק בדינים אלו וז"ל: 'מי שנוהג איסור באיזו דבר מחמת שסובר שהדין כן, ואוכל בבית מי שמתירו, אז אם האיסור ניכר להאוסר, מותר להמאכיל להאכילו, דאי לא ס"ל לא ליכול, אבל כשאינו ניכר האיסור אסור.... והאוסר דבר מחמת מנהג אבותיו ובני מדינתו שנוהגין כן, אסור להמתיר להאכילו, אפילו האיסור ניכר, אף על גב שהיה אוסר עצמו יכול לקחתו, כמו היתירא של מושיט כוס יין לנזיר, דקי"ל דאע"ג דהנזיר יכול לקחתו אסור מדרבנן.... מיהו הא דאסור לאכול דבר האסור מחמת מנהג אבותיו ובני מדינתו דוקא כשאין נראה לו היתר בדבר אבל כשנראה לו היתר בדבר ובא ממקום שנהגו איסור למקום שנהגו היתר יכול לאכול, עיין שם.

ואמר רבינו שנראה לאור זה, דאם האורח אינו מרגיש שהסוכה מסוככת ע"י מעמיד דמעמיד, והוא עומד לאכול שם סעודה, ודאי דחייב להודיעו על כך כדי שלא יכשל. אבל אם בא הת"ח לשתות בסוכה מים, או לטעום פחות מכשיעור, שאין בזה חיוב מן הדין לאכול בסוכה, כי אם מצד מידת חסידות כמבואר בשו"ע (סימן תרלט ס"ב), יתכן שאינו חייב לספר לו שהסוכה מסוככת במעמיד דמעמיד, וגם שכל דינו של המעמיד דמעמיד הוא רק דין בלכתחילה, אבל בדיעבד הסוכה כשרה, אף בהעמיד את הסכך על ידי דבר המקבל טומאה, כמבואר במשנ"ב (סימן תרל"ס ק"נט).

וכיו"ב נשאל רבינו בעבר, מאדם היודע שאביו אינו אוכל מזון עם הכשר מסויים, האם מותר להגיש לו בעת מחלתו את המזון הזה כשעל עטיפת המזון כתוב במפורש שהוא בהכשר הנ"ל.

והוכיח רבינו מהמבואר במסכת סוכה (דף י"ב) רב חסדא ורבה בר רב הונא איקלעו לבי ריש גלותא, אגניניהו רב נחמן בסוכה שנויה מופלגין ממנה ארבעה, והם סוברים שסוכה כזו פסולה, ורב נחמן סובר שהסוכה כשרה, ואמרו לו: 'לא שחזרנו בנו,

אלא שאנחנו שלוחי מצוה ופטורים מן הסוכה'.

והקשה הריטב"א ואף על גב דאכתי לא ידע רב נחמן דהדרו משמעתיהו או דהוו שלוחי מצוה, אגניניהו לפום דעתיה, ולא חש דהוי חתיכא דאיסורא לדידהו, ויתבי בסוכה פסולה ומברכי התם שלא כראוי, והוה כנותן מכשול לפני פקח, יש אומרים דמהא שמעינן שהמאכיל לחבירו מה שהוא מותר לו לפי דעתו, אין בזה משום לפני עור לא תתן מכשול.... ונ"ל דהכא דוקא מפני שהאיסור ניכר לחבירו, ואי לא סבירא ליה לא ליכול, הא בשאינו ניכר לחבירו לא, ואמרינן בחולין (דף קיא ע"ב) חס ליה לזרעיה דאבא בר אבא, דליספי ליה מידי דלא סבירא ליה, עכ"ל הריטב"א.

ואמר רבינו דנראה דהוא הדין במקום שהוא יודע שהוא לא ראה את ההכשר, אבל היה יכול לראות, אינו חייב להגיד לו, כיון שכל אדם קודם שהוא אוכל, חייב לבדוק את ההכשר, ואם הוא לא בדק, אז הוא סומך על המאכיל, ואי אינו רוצה לסמוך עליו שיבדוק, ועמד בצ"ע.

11. לסכך במחצלת שיש לו ספק אם נעשתה לשכיבה או לצל

נשאל רבינו באחד שקנה מחצלת באחת המדינות במזרח הרחוק, ויתכן מאד שעשוה לשכיבה, והרי הדין הוא שמחצלת שעומדת לשכיבה פסולה לסיכוך, וא"כ מה הדין באותה מחצלת שיש לו ספק אם נעשתה לשכיבה או לצל, האם היא כשרה

12. שמחת בית השואבה ע"י חסידים ואנשי מעשה

הנה כתב הרמב"ם (פ"ח מהלכות לולב ה"ד) בענין השמחה בחג הסוכות ובשמחת בית השואבה "מצוה להרבות בשמחה זו, ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגינין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע".

לסיכוך כשאין לו דבר אחר לסכך בו?

והביא רבינו דברי התוספות יום טוב במסכת כלים (פרק כד מ"ד) שהאריך לדון האם הדין של כל המטמא מדרס מטמא טמא מת, הוא מדאורייתא או רק מדרבנן, והעלה שם שלדעת הרמב"ם הוא רק טמא מדרבנן, וכן העלה בפמ"ג (סימן תרכ"ט משב"ז סק"א). ואם כן יתכן שכיון שיש כאן ספק דרבנן, אם המחצלת נעשתה לשם שכיבה או לא, אמרינן שספק דרבנן לקולא, ואולי אפשר אפילו לברך על סוכה זו.

אולם הביא רבינו שהמנחת חינוך (מצוה קס אות יג) כתב להוכיח שפשוטי כלי עץ העומדים למדרס, מקבלים טומאה בכל הטומאות מדאורייתא, וכן האריך להוכיח המהר"ם ש"ק (על המצוות ח"ב פוטר מים עמ' סב), וכן משמע בקרית ספר (פרק כג מטומאת כלים). ואם כן לפי שיטות אלו הספק על כשרות המחצלת הוא ספק דאורייתא, ואם כן למעשה ודאי שאין לברך על סוכה זו, אך אם אין לו משהו אחר, יסכך עם המחצלת, אך לא יברך.

ולמעשה ייעץ רבינו שאם יש בידו אפשרות לתפור על המחצלת נוי סוכה, ויחבר את זה בסיכות ומחטים כדי שלא תהיה ראויה לשכיבה וישיבה, או אז תהיה המחצלת כשרה לסכך לכו"ע, דאפילו אם בתחילה היתה עומדת לשכיבה, מ"מ כעת כבר לא ראויה שוב למדרס, ושנוי מעשה מוציא מידי טומאה, ועמד בצ"ע.

האזינו לשאלות ונידונים נוספים מאת מרן שליט"א בקו 'ריתחא דאורייתא' שלוחה 1

ניתן להאזין לכל השו"ת בהרחבה ולפסקי הלכה נוספים ממרן שליט"א בקו 'שיח יצחק' 04-376-0582 או במערכת 'דברי חמד' a0527642209@gmail.com

מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

וצ"ב למה נתייחדה שמחה זו לגדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים ואנשי מעשה, ולא היה יכול כל אחד לעשותה, ומה עניינה של שמחה זו שתעשה דווקא ע"י חסידים ואנשי מעשה.

13. "במקום אשר יבחר השם"

יל"ע בהחילוק שמצאנו בין סוכות לשאר המועדים, דהנה בפרשת הרגלים אשר בפרשת ראה נאמר